

Kỹ năng nói trước công chúng

1. Đặt vấn đề:

- Trong thời đại bùng nổ thông tin hiện nay, cùng với các loại hình truyền thông khác, "Môn nói" ngày càng đóng vai trò tích cực. Muốn thuyết phục các bạn trẻ và công chúng nói chung, muốn truyền đạt các quan điểm đường lối của Đảng, chính sách của Nhà nước, chủ trương công tác của Đoàn, Hội, mỗi cán bộ Đoàn trường học bên cạnh việc biết viết và biết tổ chức các hoạt động, cần phải biết nói, hơn nữa cần biết nói hay, nói giỏi.

- Nói trước công chúng là một nghệ thuật có những quy tắc riêng. Biết tuân thủ những quy tắc ấy và kiên trì tập luyện thì ai cũng có thể thu được kết quả mong muốn.

- Nói trước công chúng có nhiều hình thức khác nhau:

- + Phát biểu ý kiến ngắn trước tập thể
- + Tranh luận, thảo luận
- + Trình bày nội dung của một văn kiện, một chủ trương công tác
- + Nói chuyện thời sự, nói chuyện chuyên đề
- + Giảng bài

Tuy nhiên, về mục đích thì lại thống nhất. Ai cũng muốn làm cho người khác hiểu ý mình, đồng ý tán thành ý kiến của mình, chăm chú lắng nghe và khen ngợi mình về sự sâu sắc của nội dung, về tài thuyết khách, tài hùng biện, khả năng dí dỏm, tích trí tuệ, tính lô gíc, hệ thống của bài nói, bài phát biểu...

Dưới đây là một hệ thống các quy tắc, đòi hỏi mỗi cán bộ Đoàn, Hội, muốn thành công, muốn nâng cao tay nghề trong việc thu phục các bạn trẻ thông qua ngôn ngữ nói, cần phải rèn luyện và tuân thủ.

2. Những quy tắc mang tính kỹ năng

Quy tắc 1: Rèn luyện sự tự tin vào chính bản thân mình.

Tự mình phán xét hay nhờ bạn thân nhận xét về khả năng của bạn.

Tăng cường quan hệ với những người tin bạn, tin ở sự thành công, tránh xa những kẻ hoài nghi, rèm pha.

- + Tập nói thường xuyên, lúc đầu nói ít, nói ngắn, sau quen dần sẽ nói nhiều hơn trong khoảng thời gian dài hơn.
- + Nhớ kỹ câu này: "Tập đi rồi hãy tập chạy". Thành công được một vài lần, sau rất dễ thành công.
- + Tìm thêm động lực bằng sự khích lệ của bạn bè.
- + Luôn luôn yêu cái thật, cái tốt, cái đẹp.
- + Nhớ rằng người nghe vốn sẵn có thiện cảm với diễn giả.
- + Đừng để ý nhiều đến dư luận. Biết dư luận để sửa các khuyết tật của mình là cần thiết, song từ đó lại kém tự tin, rụt rè thì có hại. Nên hiểu rằng: Dư luận cũng có khi sai, chân lý không phải bao giờ cũng thuộc về số đông.

Quy tắc 2: Cần tuân thủ các bước khi chuẩn bị bài nói (Diễn văn, bài nói chuyện, chuyên đề...).

- + Chọn đề tài mà bạn thấy thích thú và muốn nói trước công chúng.
- + Luôn nhớ tính nhất quán của vấn đề định trình bày, tìm mọi cách để đạt tới mục tiêu chính của đề tài.
- + Lập đề cương sơ bộ, bao gồm những ý chính cần nói.
- + Tìm ý phụ và các tư liệu bằng cách trả lời 6 câu hỏi sau đây: Ai? Cái gì? Ở đâu? Bằng cách nào? Ra sao? Khi nào?.
- + Ghi chép ngay những ý mới xuất hiện trong đầu bạn.
- + Sắp xếp các ý một cách rõ ràng, rành mạch.
- + Lựa chọn nhiều chứng cứ, thí dụ để minh họa cho sinh động.
- + Phải biết tự hạn chế. Khi nào bỏ đi 5, 6 ý, chỉ giữ lại 3, 4 ý mà không thấy tiếc thì bài nói của bạn mới có hy vọng hấp dẫn người nghe.
- Sắp xếp các ý phụ theo bố cục của các ý chính và có mối liên hệ tự nhiên với nhau.

Quy tắc 3: Rèn luyện trí nhớ

- Soạn xong đề cương bài nói chuyện, bạn cần nhẩm lại, tốt nhất là trong khung

cảnh thiên nhiên (vườn hoa, công viên, bờ hồ...).

- Lặp đi lặp lại bài diễn văn trong khi đợi xe, hay đi dạo chơi... có thể nói thành tiếng trong phòng riêng.

- Cố gắng không viết lại toàn bộ bài diễn văn, nếu phải viết thì không nên học thuộc lòng. Chỉ nên ghi lại những ý dễ quên qua các lần lặp lại.

- Muốn nhớ được lâu cần phải:

+ Tập chú ý nhận xét tinh tế, sâu sắc.

+ Tìm các ý độc đáo, khác thường.

+ Lật đi lật lại vấn đề.

+ Công thức hóa các ý.

Ví dụ Công thức đưa đất nước tiến lên ở các nước phát triển, dựa vào tiềm năng của lớp trẻ: 3 chữ I (Imitate, Initiative, Innovation) nghĩa là bắt chước, cải tiến, cải tổ.

Công thức 5 chữ M do các nhà giáo dục học thế giới tổng kết trong việc định hướng giáo dục thanh thiếu nhi (Man, Machine, Manager, Money, Marketing) nghĩa là trong thời đại ngày nay cần tạo điều kiện để lớp trẻ tự khẳng định mình, tiếp cận với khoa học kỹ thuật hiện đại, trở thành người tự tổ chức cuộc sống của chính mình, biết kiếm tiền một cách chính đáng và dùng tiền hợp lý, biết tiếp cận với thị trường, kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội.

Quy tắc 4: Vạn sự khởi đầu nan.

Khúc dạo đầu là hết sức quan trọng.

- Bạn phải làm cho người nghe chú ý tới bạn, có thiện cảm với bạn ngay từ đầu buổi nói chuyện qua phong thái tự tin, cởi mở và chân thành. Hết sức tránh thái độ trịnh trọng giả tạo và suồng sã quá mức.

- Những điều nên tránh:

+ Nếu bạn không có tài khôi hài thì đừng cố làm cho người nghe cười. Bạn sẽ thất bại.

+ Đừng dùng lời lẽ sáo rỗng để vào đề.

+ Không mở đầu bằng một lời xin lỗi giả dối...

- Những phương pháp vào đề cụ thể nên áp dụng
 - + Mở đầu bằng một câu chuyện (chuyện cổ tích, chuyện đời thường...)
 - + Dẫn lời một danh nhân nào đó, dẫn tục ngữ, ca dao...
 - + Đặt một số câu hỏi xoay quanh đề tài.
 - + Gợi tính tò mò của người nghe.
 - + Làm một điều bộ gì khác thường hoặc trình bày sự thực dưới một hình thức mới mẻ.
 - + Tự giới thiệu mình đối với những người nghe chưa quen biết.
- Quy tắc 5: "Diễn giảng là làm sống lại một đề tài".*
- Lời lẽ phải rõ ràng, sáng ý, có mối liên hệ tự nhiên giữa các ý. Đừng lý thuyết nhiều quá.
 - Có nhiều phép lập luận (quy nạp, diễn dịch, phân tích - tổng hợp, so sánh...). Tuy nhiên bạn nên tránh.
 - + Chưa định nghĩa rõ ràng đã lập luận.
 - + Định nghĩa sai.
 - + Lấy một trường hợp cá biệt để khái quát thành cái phổ biến.
 - + Nhầm lẫn nguyên nhân với kết quả, nguyên nhân với điều kiện, nguyên nhân với nguyên có, khả năng và hiện thức, bản chất với hiện tượng, nội dung với hình thức, cái tất nhiên với cái ngẫu nhiên...
 - + Vướng vào vòng luẩn quẩn, tự mâu thuẫn với chính mình.
 - Có nhiều cách phản bác ý kiến của người khác để bênh vực cho quan niệm của bạn:
 - + Tìm ra mâu thuẫn trong cách lập luận của họ.
 - + Đưa ra những tài liệu thực tiễn để chứng minh tính sai lầm trong quan niệm của họ (vì thực tiễn là tiêu chuẩn của chân lý), hoặc chỉ ra tính không đáng tin của những tư liệu mà họ dùng.
 - + Chỉ ra tính chủ quan, phiến diện trong quan niệm của họ. Nếu đó là những thành kiến, định kiến thì cách tốt nhất là sử dụng các "phản ví dụ" để bác bỏ.
 - + Đối với những lời lẽ mĩa mai, châm chọc thì tốt nhất là nên làm ngơ và tiếp tục

trình bày vấn đề của mình.

Quy tắc 6: Không nên coi thường đoạn kết

- Nên viết trước và học thuộc lòng 2, 3 lời kết kết để tùy cảm xúc tâm lý của người nghe mà dùng cho thích hợp.

- Những lời kết thông dụng:

+ Tóm tắt ý trong bài nói chuyện, gọn nhưng không thiếu

+ Kết thông qua những lời khuyên mang tính tâm lý, bằng triết lý của cuộc sống đời thường, dễ gây ứng tượng.

+ Khuyến khích người nghe hành động.

+ Đặt một vài câu hỏi, nêu một số vấn đề để người nghe tiếp tục suy nghĩ, tự tìm câu trả lời.

Quy tắc 7: Ý tứ sáng rõ, lời lẽ khúc chiết là tiền đề của thành công.

- Muốn cho ý tứ được rõ ràng, sáng rõ bạn phải:

+ Thấu hiểu vấn đề.

+ Không bao giờ xa đề.

+ Biết tự kiềm chế, chỉ nói những điều quan trọng nhất.

+ Không lý thuyết viển vông mà nên đưa ra nhiều ví dụ, nhiều chứng cứ để minh họa.

+ Tránh thói mơ hồ.

- Muốn cho lời lẽ được khúc chiết, bạn phải:

+ Không nên dùng những câu dài quá.

+ Không dùng những điển tích mà nhiều người chưa quen.

+ Tránh dùng danh từ chuyên môn quá hẹp và những từ mới chưa thông dụng.

Nếu bắt buộc phải dùng các loại từ trên thì nên giảng cho người nghe hiểu nghĩa.

+ Giảm dị và tự nhiên trong lời nói (không cầu kỳ, hoa mỹ, song cũng không được thô lỗ).

+ Không dùng những câu tối nghĩa như: "Tôi cần nó hơn anh".

- Chỉ khi nào người nghe "trông thấy" được những ý của bạn thì mới hiểu rõ được ý ấy. Muốn vậy bạn phải:

- + Thường xuyên so sánh, đối chiếu, ví von.
- + Dùng nhiều hình ảnh.
- + Dùng sơ đồ, bảng thống kê, hình vẽ (nếu có thể được).
- Lựa chọn cách lập luận và diễn giải phù hợp với trình độ hiểu biết của số đông người nghe.
- Nếu có thể được thì tập trình bày trước cho các bạn thân, bạn đồng nghiệp để họ góp ý cho những câu, những đoạn cần sửa.

Quy tắc 8: Khắc sâu những ấn tượng khó quên vào đầu óc, tâm trí người nghe.

Trình bày rõ ràng, sáng rõ một chân lý chưa đủ, phải làm cho bài nói chuyện của mình thực sự thú vị, hấp dẫn, kích thích người nghe. Muốn vậy, bạn nên theo các cách dưới đây:

- Kể một chuyện lạ (hay chuyện vui) có liên hệ với đời sống hàng ngày của người nghe, gắn chặt với đề tài.
- Dùng càng nhiều hình ảnh càng tốt.
- Làm cho các con số trở nên "biết nói", đổi những con số trở thành những vật có thể thấy được.
- Nêu ra dồn dập các sự kiện hay dồn dập các câu hỏi.

Khéo dẫn lời các danh nhân (đưa vào những chỗ thích hợp để có thêm "sức mạnh" cho lập luận).

- Tùy từng trường hợp mà áp dụng: khen trước chê sau (nếu muốn chê) và chê trước khen sau (nếu muốn khen). Có khi chê để mà khen và khen để mà chê.
- Khi cần thiết có thể dùng cách nói cực đoan hóa, tuyệt đối hóa.
- Để tập trung sự chú ý, có thể dùng cách nói lửng (ở những chỗ mà dường như độc giả có thể đoán được ý tiếp theo).

Tóm lại, sự bất thường luôn luôn được người nghe chú ý tới. Tạo ra tình huống bình thường nhưng nêu ra cách giải quyết bất thường cũng là cách thu phục nhân tâm tốt nhất.

Quy tắc 9: Nắm vững tâm lý của người khác.

Bạn phải chú ý đến đặc điểm tâm lý của từng đối tượng. Thanh niên, học sinh,

sinh viên đầy mơ mộng, sách vở nhưng cũng rất thực tế, năng động ham hiểu biết, muốn tự khẳng định mình, không thích trịnh trọng, dài dòng. Vì vậy, bài nói chuyện cần dí dỏm, súc tích, đi sâu được vào đời sống của học (ở ký túc xá, ở lớp học...).

Quy tắc 10: Hướng người nghe tới hành động thực tế.

- Mục đích cao nhất trong cuộc sống con người không phải là sự hiểu biết mà là sự hành động.

- Muốn vậy phải làm cho người nghe hiểu bạn và tin bạn.

- + Trước hết cần hướng người nghe tới cái Thật, cái Tốt, cái Đẹp; căm ghét cái Giả, cái Xấu, cái Ác.

- + Đừng để cho người nghe phải mất thì giờ vì những lý thuyết viển vông, xa thực tế.

- + Bản thân mình phải thực sự tin vào những điều mình sắp nói cho người khác.

Lòng thành thật là khởi điểm của niềm tin.

- + Tự đặt mình vào vị trí của người nghe, họ sẽ có thiện cảm hơn với bạn.

- + Khiêm tốn vẫn là đức tính quan trọng nhất, từ đó có thể thu phục người nghe.

- Là học sinh, sinh viên ai cũng ước mơ, khao khát phấn đấu để học tập và rèn luyện tốt, ham học hỏi những điều mới lạ và quan tâm tới tương lai sau này. Trong bài nói chuyện của mình, bạn nên chỉ cho người ta thấy nếu hành động đúng thì sẽ có được các lợi ích đó.

Quy tắc 11: Phải làm cho vốn từ của bạn thật phong phú, cần thuộc nhiều danh ngôn và thành ngữ, tục ngữ, đến mức khi cần ta có thể huy động được ngay, lời lẽ trong sáng.

- Suu tầm các từ đồng nghĩa, phản nghĩa.

- Suu tầm các danh ngôn cho từng lĩnh vực.

- Chọn lọc các thành ngữ, tục ngữ ngắn gọn ("không thầy đố mày làm nên", "học thầy không tày học bạn", "đi một ngày đàng học một sàng khôn"...).

- Học ở các diễn giả có tài, các nhà hùng biện nổi tiếng.

- Hết sức tránh các lỗi thông thường: nói ngọng, nói lắp, nói những câu vô nghĩa,

không hiểu rõ nghĩa của từ cũng dùng, thêm không đúng chỗ, hành văn theo tư duy ngôn ngữ nước ngoài, thêm những trợ từ vào đầu mỗi câu ("tức là", "nói chung"...).

Quy tắc 12: Những việc cần làm khi bước lên diễn đàn

- Mỉm cười, bước khoan thai, đầu hơi ngừng lên, ngực hướng về phía trước.
- Nếu có hồi hộp thì thở mạnh, đưa mắt tìm người quen trong phòng.
- Tránh nói đều đều, cần lúc mạnh, lúc nhẹ, lúc nhanh, lúc chậm. Nghỉ một chút, trước và sau các ý quan trọng.
- Phải nhìn thẳng vào người nghe để nói với học, tránh nhìn xuống nền, nhìn lên trần nhà hoặc nhìn ra ngoài cửa...
- Khi thấy có người buồn ngủ, bạn phải nói to hơn, hăng hái hơn và nên xen vào một vài chuyện vui.
- Điều bộ phải tự nhiên, không nên bắt chước ai. Vấn đề điều bộ thế nào là tùy thuộc vào cảm xúc của bạn (vui, buồn, giận...).
- Bỏ những tật xấu: mân mê cúc áo, đưa tay gỡ đầu, xỏ tay vào túi quần, sửa kính.
- Đừng tỏ ra rụt rè, có thể vung tay hợp lý, có thể ngồi nếu thấy mỏi...

Tâm đắc với đề tài đã lựa chọn, tôn trọng người nghe và nêu đúng tâm lý trẻ trung ham hiểu biết, nhạy cảm... của các bạn học sinh, sinh viên, đó là tiền đề của thành công.

Tự trung, người cán bộ Đoàn trường học cần luôn luôn ghi nhớ nguyên tắc: Nói (viết) để làm gì? Nói (viết) cho ai? Nói (viết) cái gì? Nói (viết) như thế nào? Ai nói (viết)?